

SEMINARIUM EKSPERCKIE:
POLSKIE UCZELNIE WYŻSZE
NA RZECZ ODPOWIEDZIALNEJ KONSUMPCJI

ZRÓWNOWAŻONE ZAMÓWIENIA PUBLICZNE JAKO ELEMENT SPOŁECZNEJ ODPOWIEDZIALNOŚCI UNIWERSYTETÓW

18.06.2020 R. ONLINE

LE MONDE
EDYCJA POLSKA
diplomatique

Polski Instytut
Praw Człowieka
i Biznesu

electronics
watch

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej.
Za treści wyrażone w tym materiale odpowiada wyłącznie
Fundacja Instytut Wydawniczy "Książka i Prasa".
Opinie te w żadnym wypadku nie wyrażają oficjalnego
stanowiska Unii Europejskiej.

SPRAWOZDANIE:

Zapraszamy do zapoznania się z krótką relacją z seminarium eksperckiego z cyklu: *sprawiedliwa elektronika* pod tytułem: [Polskie uczelnie wyższe na rzecz zrównoważonej konsumpcji. Zrównoważone zamówienia publiczne jako element społecznej odpowiedzialności uniwersytetów](#), które odbyło się 18 czerwca 2020 roku w formule zdalnej.

Wydarzenie to zorganizowane zostało przez [Instytut Wydawniczy „Książka i Prasa” \(IWKiP\)](#) we współpracy z [Instytutem Globalnej Odpowiedzialności \(IGO\)](#), [Le Monde Diplomatique – edycja polska](#). Wśród współorganizatorów znalazły się takie instytucje jak: [Polski Instytut Praw Człowieka i Biznesu](#), [Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie](#) oraz [Electronics Watch](#) (holenderska organizacją społeczeństwa obywatelskiego z siedzibą w Amsterdamie). Parterami były dwie organizacje studenckie: [Studenckie Koło Naukowe Ekonomii Politycznej SGH](#) oraz [Koło Naukowe Instytutu Politologii UP im. KEN](#).

Seminarium to skierowane było do kanclerzy, biur zamówień publicznych i specjalistów - pracowników publicznych uczelni wyższych w Polsce. W gronie uczestników seminarium, oprócz przedstawicieli wymienionych powyżej grup, znaleźli się nauczyciele akademicki, studenci oraz reprezentanci organizacji społeczeństwa obywatelskiego jak również Naczelnik Wydziału Zamówień Publicznych w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich, którego merytoryczne i interesujące wypowiedzi w istotny sposób wzbogaciły seminarium.

Celem długofalowym seminarium było zwiększenie udziału zrównoważonych zamówień publicznych w zamówieniach publicznych na polskich uczelniach wyższych, które mogą przyczynić się do realizacji [Celów Zrównoważonego Rozwoju](#), wdrażając w praktykę

założenia odpowiedzialnej konsumpcji na poziomie instytucjonalnym. Odpowiedzialna konsumpcja – jeden z ważniejszych czynników wpływających na jakość życia osób związanych z łańcuchem produkcji towarów (w tym sprzętu elektronicznego) oraz na stan środowiska naturalnego – realizowana i promowana przez podmioty sektora publicznego, w tym uczelnie wyższe, mogłyby być istotnym narzędziem zmiany. Niestety, mimo że wartość zamówień publicznych w Polsce w 2018 roku wyniosła 9,55% PKB oraz sprzyjającego kontekstu prawnego, zrównoważone zamówienia publiczne nie mają wciąż wpływu na rzeczywistość w zadowalającym zakresie.

Podczas seminarium zwrócono uwagę, że nie jest możliwe pogodzenie etosu akademickiego, zakorzenionego w wolności i dążeniu do prawdy oraz deklaracji bycia uczelnią społecznie odpowiedzialną z takim podejściem do zamówień publicznych, które nie uwzględnia zrównoważonych aspektów społecznych i środowiskowych.

Wśród celów samego seminarium znalazły się:

1. wzrost świadomości i wiedzy, dotyczącej zrównoważonych zamówień publicznych;
2. wskazanie i omówienie narzędzi umożliwiających uwzględnienie kwestii społecznych i środowiskowych w zamówieniach publicznych (oba te cele odnosiły się w szczególności do zagadnienia sprawiedliwej elektroniki z uwzględnieniem perspektywy relacji globalna Północ – globalne Południe);
3. zainspirowanie do wypracowania i wprowadzania bardziej zrównoważonego podejścia do zamówień publicznych na polskich uczelniach wyższych poprzez pokazanie i omówienie dobrych praktyk (Polska, doświadczenia zagraniczne) oraz refleksję nad możliwością ich implementacji;
4. uświadomienie korzyści płynących z udziału uczelni wyższych w sieciach ułatwiających wymianę doświadczeń oraz organizacjach łączących różnych interesariuszy, które wspierają zamawiających w zakresie monitorowania przestrzegania warunków zawartych w umowie a dotyczących respektowania praw człowieka i kwestii środowiskowych (np. Electronics Watch).

Wyciągając wnioski z poprzednich seminariów, zdecydowano się na podzielenie seminarium na dwa moduły i trzy części, różniące się poziomem specjalistyczności poruszanych treści, co umożliwiło partycypację różnych grup odbiorców.

Moduł I: *Społeczna odpowiedzialność uczelni i etos uniwersytecki a sprawiedliwa elektronika i zamówienia publiczne – etyczne i praktyczne odniesienia*, prowadzony przez Aleksandrę Wardak (IGO) rozpoczął się wystąpieniem Dominiki Wierzbowskiej, Naczelnik Wydziału ds. CSR i współpracy z organizacjami pozarządowymi w Biurze Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej, Sekretarz [Zespołu do spraw Zrównoważonego Rozwoju i Społecznej Odpowiedzialności Przedsiębiorstw](#) – organu doradczego Ministra MFiPR - w ramach którego funkcjonuje [Grupa robocza do spraw Społecznej Odpowiedzialności Uczelni](#). Wystąpienie pod tytułem: *Rola partnerstwa dla rozwoju społecznej odpowiedzialności na polskich uczelniach*, przybliżyło specyfikę, cele i zadania wspomnianego Zespołu oraz Grupy roboczej (jednej z pięciu) oraz pojęcie społecznej odpowiedzialności uczelni, wypracowane przez tę Grupę. Prelegentka skupiła się również na przedstawieniu wybranych zasad *Deklaracji Społecznej Odpowiedzialności*

Uczelni, którą podpisało już 83 sygnatariuszy (rektorów, prorektorów uczelni). Przybliżyła publikację: [Spoteczna odpowiedzialność – znaczenie dla uczelni i sposoby wdrażania](#) (na stronie 7 dostępny jest tekst Deklaracji SOU). Odniosła się również do kampanii: [Uczelnia Przyjazna dla Sprawiedliwego Handlu](#) i 5 kryteriów, które uczelnia musi spełnić, by uzyskać ten tytuł, wskazała też Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie jako pierwszą w Polsce Uczelnię Przyjazną dla Sprawiedliwego Handlu. Prelegentka odwołała się do zagadnienia należytej staranności dla sektora elektronicznego, co było wstępem dla kolejnego wystąpienia seminaryjnego.

Kolejną prelegentką była Beata Faracik, współzałożycielka i Prezeska [Polskiego Instytutu Praw Człowieka i Biznesu](#). W pierwszej części swojego wystąpienia pod tytułem: *Odpowiedzialność Państwa i instytucji publicznych za poszanowanie praw człowieka i zrównoważony rozwój*, przedstawiła słuchaczom główne informacje dotyczące instytucji, którą reprezentuje oraz odwołała się do wspomnianej już wcześniej Deklaracji SOU. Wskazała również na [Cele Zrównoważonego Rozwoju](#) jako odniesienie dla zrównoważonych zamówień publicznych, skupiając się na [celu 8](#), który brzmi: „Promować stabilny, zrównoważony i inkluzywny wzrost gospodarczy, pełne i produktywne zatrudnienie oraz godną pracę dla wszystkich ludzi”. Wskazała międzynarodowe i krajowe dokumenty, odnoszące się do problematyki praw człowieka, skupiając się bliżej na [Wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka](#). Pokrótkie zaprezentowała publikację pt.: *Zamówienia publiczne i sprawiedliwa elektronika. Poradnik dla uczelni wyższych*, autorstwa B. Faracik i J. Wrede, która będzie wkrótce dostępna na stronie: <https://monde-diplomatique.pl/make-ict-fair>.

Ostatnie wystąpienie przed przerwą pt. *O społecznej odpowiedzialności uczelni i etosie uniwersyteckim w praktyce*, wygłosił Wojciech Skomorucha, specjalista ds. zamówień publicznych [Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie](#). Prelegent przybliżył słuchaczom czym jest etos, wiążąc go z zagadnieniem zrównoważonych zamówień publicznych. Omówił czym są zrównoważone zamówienia publiczne, odnosząc się do stosownych podstaw prawnych, przybliżył pozacenowe kryteria oceny ofert oraz wskazał korzyści płynące z wdrożenia tego typu zamówień.

Jeszcze przed rozpoczęciem części poświęconej pytaniom i dyskusji, uczestnicy zgłaszali swoje pytania, wątpliwości i spostrzeżenia na czacie, na które na bieżąco (w formie pisemnej) odpowiadali eksperci, którzy w danym momencie nie byli przy głosie a następnie odnosili się do nich ustnie ci, do których pytania te były bezpośrednio skierowane.

Moduł II: *Od idei do praktyki – czyli jak poprzez zamówienia publiczne elektronika może stać się bardziej sprawiedliwa*, prowadzony przez dr Agatę Rudnicką-Reichel z Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego, rozpoczął się wystąpieniem Aleksandry Antonowicz-Cyglickiej z [Bankwatch](#). Jej wystąpienie pt.: *Globalny wpływ sektora wydobywczego na prawa człowieka i środowisko jako element łańcucha dostaw elektroniki*, przybliżyło słuchaczom wybrane problemy, jakie generuje produkcja sprzętu elektronicznego, na przykładzie kopalni złota Amulsar w Armenii. Przedstawicielka Bankwatch zwróciła także uwagę na to, iż elektronika, będąc obecnie kluczowym czynnikiem rozwoju, jednocześnie - zarówno przez sposób pozyskiwania surowców, jak i warunki pracy w fabrykach ją produkujących - w istotnym zakresie wpływa negatywnie na

stan środowiska i prawa człowieka. Serdecznie polecamy publikację autorstwa prelegentki pod tytułem: *(nie)Sprawiedliwa elektronika. Problemy łańcucha dostaw elektroniki: łamanie podstawowych praw człowieka i praw pracowniczych, niszczenie środowiska i dzikiej przyrody*, gdzie znajdują się interesujące studia przypadków z różnych stron świata, m.in. wspomnianej kopalni. Publikacja ta wkrótce będzie dostępna na stronie: <https://monde-diplomatique.pl/make-ict-fair>.

Kolejne wystąpienie: *Spotecznie odpowiedzialne zamówienia publiczne elektroniki według modelu Electronics Watch: monitorowanie kierowane przez pracowników + zaangażowanie przemysłu*, dr Piotra/Petera Pawlickiego dyrektora ds. Współpracy i Edukacji w [Electronics Watch](#), przybliżyło słuchaczom misję i sposób działania reprezentowanej przez niego organizacji, skupiając się m.in. na zagadnieniu monitorowania zorientowanego na pracowniczki. Podczas prelekcji można było zapoznać się z wybranymi przypadkami wykrytych przez EW naruszeń oraz przykładami poprawy sytuacji, w zakresie warunków pracy, zaistniałymi w wyniku pracy tej organizacji. Wymienione zostały także narzędzia, jakie EW udostępnia swoim podmiotom stowarzyszonym.

Następnie głos zabrała Zrinka Perčić – radca prawny. Jej wystąpienie: *Zrównoważone zamówienia w praktyce. Trudności z ich wdrażaniem, na co zwrócić uwagę, od czego zacząć*, skupiło się na praktycznym wymiarze wdrażania i realizacji zrównoważonych zamówień publicznych w organizacji (w szczególności uczelni wyższej). Podniosło problematyczność przełożenia Celów Zrównoważonego Rozwoju na własną działalność organizacji (w tym na udzielane przez uczelnie zamówienia) jako przede wszystkim wyzwanie organizacyjne.

Wystąpienie prelegentki zawierało szereg uwag praktycznych i pytań kontrolnych, które warto sobie zadać. Serdecznie zachęcamy do lektury jej krótkiego tekstu pt.: [Zrównoważone zamówienia publiczne jako element społecznej odpowiedzialności uniwersytetów](#).

Jako ostatnia głos zabrała Maria Wojtacha, dyrektor fundacji [Internationaler Bund Polska](#). Jej wystąpienie pt.: *Zrównoważone zamówienia publiczne*, zawierało definicję i charakterystykę takich zamówień. Wśród szczegółowych tematów znalazła się m.in. kwestia etykiet i ich funkcji. Prelegentka wskazała jak, w sposób zrównoważony, można wydawać pieniądze publiczne i co to znaczy. Przedstawiła również powody obaw przed uwzględnianiem aspektów społecznych w zamówieniach publicznych. Podaje przykładowe zapisy do wykorzystania w specyfikacji istotnych warunków zamówienia. Zachęcała także wszystkich do dzielenia się wiedzą i dobrymi praktykami.

Co cieszy, seminarium przybrało formę żywej dyskusji, podczas której uczestnicy wymieniali się wątpliwościami, pytaniami, spostrzeżeniami i doświadczeniami. Poruszona została m.in. sprawa międzynarodowych korporacji, bardziej etycznego ich podejścia do kwestii środowiska i praw człowieka. Wśród ciekawych wypowiedzi ekspertów z czatu przytoczyć można następujące:

- Coraz więcej regulacji prawnych wymusza na biznesie większą dbałość o te kwestie np. regulacje UE w zakresie Mineratów Konflikty. Obejmują one m.in. obowiązek raportowania ale niekiedy przewidują także kary za niestosowanie się. Pojawiają się przykłady takie, jak [Fairphone](#), które pokazują, że można – nawet

będąc małą firmą – śledzić łańcuch dostaw, choć niekiedy są w tym ograniczenia. Część firm dostrzegła też, jak duże koszty ponoszą, ignorując prawa człowieka (protesty, bojkoty, blokowanie dojazdów do kopalń, niszczenie infrastruktury) – i m.in. sektor wydobywczy był pierwszym, który bardziej poważnie podszedł do działań mających poprawić przestrzeganie praw człowieka. Oczywiście to dopiero początek drogi i ta sama firma będzie podejmować dobre działania w jednym kraju, w innym kompletnie je ignorując. Ale zaczynamy widzieć pozytywne sygnały. Co istotne, zaczęła rosnąć presja ze strony coraz większej liczby inwestorów na większą dbałość o poszanowanie praw człowieka (<https://investorsforhumanrights.org>) i firmy same zaczęły finansować stworzenie narzędzi umożliwiających porównanie firm. Zob.: <https://www.corporatebenchmark.org>. Warto wskazać też działania (i ich efekty) takich organizacji jak np. Electronics Watch (razem z partnerami).

- Wydaje się, że dopóki standardy zrównoważonego rozwoju nie zostaną znacznie intensywniej narzucone przez rządzących to ciężko będzie znacząco zmienić sytuację. Regulacje prawne byłyby najskuteczniejsze. Dobrym rozwiązaniem byłyby np. profity z tytułu spełniania wymogów co do zrównoważonego rozwoju i odpowiedzialności społecznej np. niższe podatki dla takich firm, które w praktyce dbają o pracowników i środowisko.
- Oprócz inicjatyw regulacyjnych, które coraz częściej dostrzega się w różnych systemach prawnych, warto zwrócić uwagę na rozwój inicjatyw miękkich. Wśród krajów członkowskich OECD funkcjonuje sieć Krajowych Punktów Kontaktowych OECD, które rozpatrują zawiadomienia składane na przedsiębiorstwa w zakresie nieprzestrzegania zasad odpowiedzialnego biznesu. Wiele z tych postępowań mimo, że nie ma charakteru sądowego może mieć istotny wpływ na zmiany postaw biznesu.

Podniesiony został też problem wyższych kosztów towarów i usług, zamawianych w ramach zrównoważonych zamówień publicznych, co w sytuacji niedoborów finansowych trapiących szkolnictwo wyższe, czy nacisku na redukcję kosztów, może grozić eliminacją np.: zielonych zamówień. Padło m.in. pytanie: *Czy problem nie tkwi w niedofinansowaniu szkolnictwa wyższego i stawianiu sprzecznych ze sobą wymagań (żeby było tanie i ekologiczne).*

Wśród odpowiedzi można było znaleźć:

- Jeśli więcej podmiotów będzie domagać się określonego standardu - w wielu sytuacjach uda się obniżyć koszt. Przykład druku publikacji - na papierze eko jest to zwykle znacznie droższe. Głównie dlatego, że drukarnie nie mają zwykle tego papieru na stanie i kupują tyle ile potrzeba (mała ilość - wysoka cena).
- Przykład: Grupa zakupowa energii elektrycznej w Poznaniu.
- Jeśli chodzi o kategorię ceny, to dzięki współpracy z sieciami handlowymi ceny produktów Fairtrade znacząco spadły.

Zwrócono też uwagę, że warto na zrównoważone zamówienia patrzeć szerzej i szukać różnych rozwiązań. Warto np. rozważyć współużytkowanie nabywanych sprzętów (wspólne drukarki na piętro, zamiast w każdym pokoju) lub wynajmowanie czy leasing.

To tylko wybrane punkty dyskusji, w której wybrzmiały różnorodne poglądy.

Seminarium to zostało zorganizowane w ramach międzynarodowego przedsięwzięcia *Make ICT Fair - Reforming Manufacture & Minerals Supply Chains through Policy, Finance & Public Procurement*, które jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej.